

szem 1,8 millió, ez már vafőrságos hadjárat. De hadjárat az is, ami a környezetvédők, az állatbarátok folytatnak évek óta — igaz, nem fegyverrel — a vadászok ellen:

a propaganda minden lehetséges eszközzel tiltakoznak a hatalmas méretű hallali, a szerintük értelmetlen vérengzés ellen.

A két tábor ideig vére a vadászok oldalán Valery Giscard, D'Estaing egykori elnök, az állatbarátoké Brigitte Bardot, az immár évek óta csak állatvédelemmel foglalkozó egykori filmszínésznő.

A környezetvédők vadászafellenes csoportjai első sorban azzal érvelnek, hogy a sportnak feleslegesen sok állat esik áldozatul. A részleges lista: évi tízezer óz, hatezer szarvas, több mint hatmillió nyúl, ugyanennyi fácán és sok százezer egyéb négy lábú és tollas élőlény. Ez valóban hatalmas szám, de a vadászok arra hivatkoznak, hogy a kilövészel valami-

A vadászok szerint sportjukat szigorú normák kötik, s évente mintegy 12 milliárd frankot költenek rá. (Meglépő, de a listán a legmagasabb összeg a vadászok kutyák beszerzésének, gondozásának, etetésének költsége — a felszerelés ugyanis egyszeri kiadás, ám a kutyát az időnyen kívül is etetni kell.)

Érdekes módon egy dolog nem került még „terítékre”: a vadászati vitában az elnöki vadászatok sorsa.

A francia protokoll immár csaknem egy évszázada tíz „elnöki vadászati engedélyez a két nagy állami vadrezervátumban. Kettőt rendeznek a parlamenti tagjainak, kettőt pedig a diplomáciai testület lelkes vadászaiknak. Egy elnöki vadászati jár ki a kormánytagoknak, s egy a hadsereg főtisztjeinek. Kifejezetten az elnök számára négy külön vadászati lehetőség van nyitva, ezeket akkor használhatja fel, ha vadászgató kedvű államfőt lát vendégül. Francois Mit-

Ahol kitalálták az önkiszolgálást

Virágzik a Woolie-buli

A virágszerte terjeszkedő nagy áruházláncok mellett ismét fénykorukat élik a vegyeskereskedések, az úgynevezett szatócsoportok, ahol a gombostűtől a papagájig mindent megtalálhat a vásárló. Az üzletág koronázatlan királya a Woolworth vállalatbirodalom, amelynek a világ sok országában több mint nyolcezer kisáruháza van. A kiskereskedelem McDonald's-ának is nevezett „Woolie” cég nem panaszkodhat forgalmára: az előrejelzések szerint idei bevétele 9 milliárd dollár lesz — tíz százalékkal több mint 1988-ban —, profitja pedig várhatóan meghaladja majd a kétszázmilliót.

ÜZLET A SARKON

A fejlett nyugati országok nagy- és kisvárosi képmének elengedhetetlen „kelléke” a viszonylag olcsó és jó minőségű árukat kínáló Woolworth kisáruház. A nagy eladóterű, önkiszolgáló rendszerű boltokban, élelmiszer kivételével, szinte minden kapható. A kínálat főként márkás termékekből áll, s ennek megfelelően az árak is mérsékeltek. Nagy választékban kínálnak papírdruet, textilárukat, kozmetikai készítményeket, lakásfelszerelési tárgyakat, játékokat. Soha nem fogy ki a több ezer apró cikk — befőttesgumi, varróút, lakklemosó, cipőfűző, rágógumi stb. — viszonylag széles a háztartási kisgépek választéka is. A Boltok tipikusan olyan termékeket árulnak, amelyek éppen kifogytak otthon, s amelyekért „csak le kell szaladni a sarokra”. Pontosan ennek az üzletfilozófiának köszönheti népszerűségét és kiváló üzlet-

menetét — a Woolworth, ugyanis az azonnali szükségletek, a nélkülözhetetlen aprócikkek bolthálózatá-

A vállalatot 1911-ben alapította Frank Woolworth, aki már korábban is mintegy 120 kisebb vegyeskereskedést tudhatott a magáénak az Egyesült Államokban. Az alapító öt kiskereskedelmi üzlethálózatot egyesített, s a 65 millió dolláros alaptőkéjű cég már működésének első esztendejében 596 üzletben árusított az USA-ban az Atlantitól a Csendes-óceánig. Ezeket a boltokat öt-és tízcentes üzleteknek nevezték, Woolworth ugyanis elsősorban olcsó árukat tartott, s kínálatával főleg a vékonyabb pénztárcájú vásárlóréteget célozta meg.

A siker titka azokban, az akkor forradalmi kereskedelmi módszerekben keresendő, amelyeket az alapító nem kis bátorsággal bevezetett. A cég vegyeskereskedéseiben volt először önkiszolgáló pultrendszer, az a vásárlásra kényserítő ömlesztett áruháalmaz. Újdonságnak számított az is, hogy a vállalat beszerzői közvetlenül a gyártóktól vásároltak, az üzletek nagy száma lehetővé tette, hogy a gyártók egyszerre igen nagy megrendeléseket kapjanak. A Woolworth árai- val nem könnyű versenyezni.

Ugyancsak élenjárt a cég a kiárusítási akciókban, amelyek nem a szezonhoz, hanem az esztendő minden napjához kapcsolódnak. A „Woolie”-k mindennap több tucat árut kínálnak és kínálnak árengedménnyel, így sikerült a cégnek elérnie, hogy boltjaiba mindig érdemes be- nézni. Alkinek esze ágában

sincs vásárolni, az is talál mindig valami „bombázletet” — s kinyitja a pénztárcáját. Az üzletekből hiányzik a pompa és a hivalkodás, tehát a működési költségek is alacsonyabbak. Az áruválaszték viszont igen széles, a gondolatokat roskadásig pakolják, s meglehetősen gyorsan „forognak” a cikkek. A forgalom állandó növekedésében fontos, hogy a Woolworth jó előre készül a húsvétra, a karácsonyra, a helyi ünnepekre, farsangokra stb.: ilyenkor a fél üzlet ötletes — és olcsó — ajándéktárgyakat, díszeket, figurákat, kellékeket, üdvözlőlapokat és ezernyi, az alkalomhoz illő apróságot kínál. (Az ünnep másnapján ezek az áruk féláron kaphatók, sokan ilyenkor szerzik be következő évi szükségleteiket...)

DOLLÁROS NAPOK

Az évtizedek során az infláció felmorzsolta az öt-és tízcentes árakat, a bőséges kínálatot és a viszonylag elfogadható minőséget azonban nem. Frank Woolworth utódai sok-sok leányvállalatot alapítottak a világban, napjainkban a New York-i központú óriási vállalatnak leánycége van a többi között Nagy-Britanniában, az NSZK-ban, Spanyolországban, boltjai pedig töretlenül népszerűek Ausztráliától Mexikóig. (Egyébként a népszerű és olcsó Penguin-zsebkönyv is Woolworth „találmánya”: hajdanán a cég alapította az „olcsó könyvtárat”, mert az alacsony árfekvésű könyvek árusítása része volt az üzletpolitikának.)

A vállalatbirodalomma fejlődött vegyeskereske-

dés-hálózat újabb és újabb ötletekkel igyekszik minél több vásárlót magához csábítani. A boltok többsége már gyorsételeket — grill-csirke, hamburger, hot dog, saláták, sütemények — s árul, s a vásárlók olesón és kulturált körülmények között, az önkiszolgáló pultok szomszédságában fogyasztathatják el a „gyorsfalatokat”. Az üzletbejáratnál színes újságokat osztogatnak, amelyekből a járókelők az árleszállításokról szerezhetnek tudomást. Rendszeresen megrendezik az úgynevezett dollárnapokat, amikor a kínálat jelentős része egyszáz dolláros cikkekből áll, illetve egy zöldhasúért lehet két olyan terméket vásárolni, amelynek korábban darabja volt egy dollár. A Woolworth kifogyhatatlan az üzleti fogásokból és az ötletekből, s mindezt úgy teszi, hogy a vásárlónak megvan a kellemes érzése — milyen jól is járt, mekkora nagy üzletet csinált. S miközben a vevő elégedett, a vállalat nyeresége dinamikusan növekszik. Szolgáltatásait állandóan bővíti: egyik újdonsága a kész szemüveg, vagyis a vásárló — a dioptria ismeretében — a polcra maga emelheti le szemüvegét. Amely ugyan nem rózsaszín, de olcsó és divatos. S nem hiányzik róla a cég jelmondata: „Nálunk hagyomány az érték.”

A gyerekek körében különösen népszerűek a hálózat boltjai. Nemcsak itt szerzik be tanszereiket, hanem a „Woolie”-kba járnak suli után elkölteni zsebpénzüket is. Hívogató csomagolású édességek, pamuttrikók, matricák, szák-bamacsa-automaták, posztterek és még számtalan „gyermekkinccs” várja őket. Felmérések szerint az amerikai felnőttek hetente legalább kétszer, a gyerekek pedig négyszer fordulnak meg a „sarki” Woolworth üzletben.

(— asz —)

HOSSZÚ, KANYARGÓS ÚT

Újra összeáll a Beatles?

Los Angeles, november 29. Hosszú, pereskedéssel és vizsályokkal terhelt évét után lehet, hogy ismét együtt lép majd fel a legendás Beatles együttes három tagja, Paul McCartney, Ringo Starr és George Harrison. A bejelentés Paul McCartney-től származ-

zik, aki Los Angelesben adott hétfői koncertje előtt nyilatkozott az újságíróknak. A Beatles újjászületését most az teszi lehetővé, hogy sikerült elsimítani azokat a peres ügyeket, amelyek a zenekar tagjai között górcső alá kerültek. George Harrison, amire korábban nem volt

dúltak. McCartney szerint jó alkalmat jelenthet a közeledőre a Beatles történetét feldolgozó most készülő Hosszú és kanyargós út című film. Emellett elképzelhető, hogy közös dal szerzésre adja fejét Paul és George Harrison, rábban nem volt

példa.

89. 11. 29.

— 16.04: Ivo Andrić versel. — 16.25: Zenés esték Isztróbián. — 17.00: Hangverseny Chopin műveiből. — Kb. 18.00: Operarészletek. — 18.30: V maternines kom jazyku. — 19.00: Hírek. Időjárás. — 19.05: Por faver. Spanyol nyelvlecke kezdőknek. — 19.20: Follow Through. Angol társalgás középfeladónak. — 19.35: Zenekari muzsika. — 20.41: Kovács Kolos operáriákat énekel. — 21.22: Bécsi Mo-

21.15: Lorient. NSZK szórakoztató film. — 21.35: Kovbojok. Dokumentumfilm. III/2. rész. — 23.00: Híradó 3.

TV2

Radványi Dorottyaival és Rózsa Péterrel. — 17.00: Képzőművészet. — 17.15: TV2. Benne: Rádió — Riportok — Időjárás — Zene. — 17.45: Kérdezz! Felelek. Egri János műsora. —

Kozkornáz. — 14.50: Egészségvédelem. Horoszkóp. — 15.00: Tenisz. — 17.00: Hírek. Időjárás. — 17.10: Szomszédok. — 17.35: Piaci ötletek. — 17.45: Műsorelőzetes. — 17.50: Az Enterprize űrhajó. — 18.45: Híradó. — 19.00: Szerencsekerék. — 19.30: Fantáziasziget. — 20.05: Időjárás. — 20.30: A kék hegyek kárhózzottjai. — 22.05: Témák. — 22.40: Hírek. Sport. Időjárás. — 22.50: Tenisz.

KÖZLEMÉNYEK

A Fővárosi Operettszínház 1989. december havi bérleti műsora: 3-án este Upor Tibor bérlet 1. ea. (x)

Szexklub, sztriptízbemutatóval. Jelentkezés: Bp. VII., Dob u. 17. Levélpresse. Tel.: 111-0246. (x)

lyi M. u. 9. (x)

Molett hölgyeknek extra nagy méretű ruhák az Arizona butikban (a szűcsüzletben), VI., Nagymező u. 34. (x)

Ajándékcentrum a Rákóczi út 57-ben a földszinten. Különleges lehetőség: 40% előleg fizetésével, OTP-re vásárolhatnak videomagnókat és televíziókat. Ajándékcentrum, Rákóczi út 57. (x)

ta temetőben (X., Kozma 6.) Gyászolják: lánya, dr. Haár Zsuzsanna, testvére, veje, unokái. (x)

Megrendülten értesítjük az ismerősöket, barátokat, kollégákat, hogy **Rózsa Pál**, a KFKI nyugdíjasa, közönség-szervezője életének 78. évében, 1989. november 17-én elhunyt. Kívánására, szűk családi körben kísérik utolsó útjára. A gyászoló család. (x)

A fővárosi mozik műsora

Nov. 30.–dec. 6-ig

A szövegben a gyártó országot csak kezdőbetűvel vagy rövidítéssel jelöljük. Egyéb rövidítések: mb.: magyarul beszélő; *: 14 éven alul nem ajánlott; **: 16 éven felül; ***: 18 éven felül; IM: ifjúsági mozi; H: határ menti; K: kisképfilm; H.: híradó is játszanak. A budapesti mozik pénzérti rendje: az egész nap játszó mozikban jegyváltás az előadás kezdete előtt egy órával aznapra és egy napra előre. Csak délután működő moziknál jegyváltás az előadás kezdete előtt másfél órával aznapra és három napra előre.

A HÉT FILMBEMUTATÓI

▲ BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN* (Alkotmány, Bartók de., Bátyia éjtel) Corvin, Duna éjtel, Kőbánya, Fátör, Vörös Csillag de.) **AZ ÉN XX. SZÁZADOM* IM (Toldi) OSZLÉNYEK ORSZÁGA** (Alkotmány du., Felszabadulás de., Május 1. du., Olimpia du., Uránia de.+du.) **SZAZADUNK TANÚJA — HABSBERG OTTÓ** (Zrínyi du.) **VAMPIROK VELENCÉBEN**** (Alfa, Bartók du., Duna éjtel, Május 1. de., Olimpia éjtel, Uránia éjtel)

ALFA: VAMPIROK VELENCÉBEN (mb. szín. ol.)** 6, 8, 1-3-ig 4 is. **ALKOTÁSI: Csupasz pisztoly** (mb. szín. am.)* f10, f12, f2. **Jó reggelt, Vietnam!** (mb. szín. am.)* IM f4, h6, 8. **ALKOTMÁNY: OSZLÉNYEK ORSZÁGA** (mb. szín. am. rajzfilm) 4. **A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN** (mb. szín. am.)* 6, 8. **ALT. MŰV. KÖZPONT: Nem látni és megszeretni** (mb. szín. am.)* 2-3-án 3, 5, 7, 4-én 5, 7.

BALASSI: A cápa bosszúja (mb. szín. am.)* 30-4-ig 5, 7. **Az érzékel birodalma** (jap.)*** 2-án este 9. **Amerikába jöttem** (mb. szín. am.) 2-án 3, 3-án 10, 3. **BARTOK: A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN** (mb. szín. am.)* 10, 12, 2. **VAMPIROK VELENCÉBEN** (mb. szín. ol.)** 4, 6, 8. **BASTYA: Indiana Jones és az utolsó keresztet lovag** (mb. szín. am.)* f10, h12, 2. **Csupasz pisztoly** (mb. szín. am.)* 4. h. prol.) n5, 6, 8. **A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN** (mb. szín. am.)* minden éjtel 10.

BEM: A dzsungel könyve (mb. szín. am. rajzfilm) IM 10, 12, 2. **A medve** (szín. fr.)* (4. h. prol.) 4. **Iézus Krisztus horoszkópja** (szín. m.)* IM (5. h. prol.) 6. **Eldorádó** (szín. m.)* IM (2. h. prol.) 8. **BUDAFOK: Jó reggelt, Vietnam** (mb. szín. am.)* IM 30-5-ig 5. **Halálos fegyver** (szín. am.)** 30-3-ig n8. **Egy kisebb isten gyermekei** (mb. szín. am.)* 6-án 5, n8. **Tokyo pop** (am.) 2-án 3. **Chatran kalandjai** (szín. jap.) 3-án 5.

BROADWAY: Emmanuelle (szín. fr.)*** 30-án és 6-án 12, 2, 4, 6, 8, 5-én 6, 1-3-ig este 9. **Az utolsó császár I-II.** (szín. fr.-ol.) 1-4-ig h6. **Aki legyőzte Al Caponét** (mb. szín. am.)** 5-én 8. **Szuperherkusok** (mb. szín. ol.) 30-3-ig és 6-án de. 10. — **A MACYAR HANGOSFILM TÖRTÉNETE: Rákóczi nádja** (1945) (r.: Daróczy József; fsz. Sárdi János, Abo-nyi Géza, Tolnay Klári) 5-én 2, h4.

CORVIN: A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN (mb. szín. am.)* 4, n7, f9, 1-2-án éjtel 11 is. **CSILLAG: Csupasz pisztoly** (mb. szín. am.)* 30-4-ig 4, 6. **CSOKONAI: Jó reggelt, Vietnam** (mb. szín. am.)* IM (2. h. prol.) f4, h6, 8. **Sárka Haj és az Arany Erőd** (mb. szín. am.-sp.)* 2-3-án f11, f1. **Az utolsó só Jogan I-II.** (m. dok.-film) 4-6-ig de. 10. (A film nézői vásárolhatnak a Bérés-cseppeköl.) **DUNA: Aszok ásza** (mb. szín. fr.) 4, n7, f9. **VAMPIROK VELENCÉBEN** (mb. szín. ol.)** 1-jén éjtel 11, **A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN** (mb. szín. am.)* 2-án éjtel 11.

ÉVA: Rendőrákadémia II. (mb. szín. am.) 1-3-ig f4, f6, 4-5-én f6. **A légy** (szín. am.)** 1-5-ig f8. **FELSZABADULÁS: New York-i történetek** (mb. szín. am.)* IM f4, h6, 8. **OSZLÉNYEK ORSZÁGA** (mb. szín. am. rajzfilm) 2-3-án f10, f12, f2.

FÉNY: A magányos farkas (mb. szín. am.) 11, 1. **A medve** (szín. fr.)* 5, 5. **Kom. mandó** (mb. szín. am.)** 7. **VIDEO: Gyilkos héjak** (mb. szín. am.) 1-4-ig 11, 1, 3, 5, 7. **Öt párna egy éjszakára** 5-6-án 11, 1, 3, 5, 7.

FÓRUM: Indiana Jones és az utolsó keresztet lovag (mb. szín. am.)* h5, 7, 2-3-án f5 is. **VIDEO: Megölni három férfit** f6, f8, 2-3-án f4 is.

FŐVÁROSI GÁZMŰVEK MŰV. HÁZA: Veled akarok járni (szín. am.)* 3-án 4. **Gyilkos nyomozás** (szín. ausztr.)** 3-án 6. **Rendőrákadémia III.** (mb. szín. am.) 4-én 6.

GORKIJ: Robin Hood nyíla (mb. szín. szov.) IM 30-án és 4-6-ig h4. **Fekete tollú fehér madár** (szín. szov.)* IM 30-án f12, f2. **OSZLÉNYEK ORSZÁGA** (mb. szín. am. rajzfilm) f4, 5, 2-3-án f10, 11, f1, 2 is. **Kutyám, Jerry Lee** (mb. szín. am.)* (5. h. prol.) n7, n9. **MATRA (mese- és ifjúsági mozi): A kakas és a bojár** (mese). 7-10 éveseknek IM (2. h. prol.) 10, f12, 1. **Gondos bocskó** (mb. szín. am. rajzfilm) IM (11. h. prol.) f3, 4.

MOM MŰV. HAZ: Cocktail (mb. szín. am.) 2-4-ig f4, h6. **OBUDA: A rémület élszakaja** (szín. am.)** f6, f8. **Ökölharcos** (mb. szín. am.)* 1-2-án éjtel f10. **Willow** (mb. szín. am.) 1-3-ig f4. **VIDEO: Gyilkos héjak** (mb. szín. am.) 1-4-ig 5, 7, 2-3-án 1, 3, 5, 7.

OLIMPIA: OSZLÉNYEK ORSZÁGA (mb. szín. am. rajzfilm) 4, f6. **A kis csábító** (szín. fr.)* f8. **VAMPIROK VELENCÉBEN** (mb. szín. ol.)** 1-2-án éjtel f10. **PEST-BUDA: Indiana Jones és az utolsó keresztet lovag** (mb. szín. am.)* 30-1-jén és 4-én n6, 2-3-án f2, h4. **A kis csábító** (szín. fr.)* 30-1-jén és 4-én f8, 2-3-án 6.

PUSKIN: Veszedelemes viszonyok (mb. szín. am.)* (4. h. prol.) 10, f1, f4, h6. **New York-i történetek** (mb. szín.

IPOLY: Ikrek (mb. szín. am.)* 30-3-ig 4. **Roger nyúl a pácbán** (mb. szín. am.) 30-3-ig 6. **A Keresztapa I-II/I.** (mb. szín. am.)** 4-6-ig f5. **A Sárkány éve** (szín. am.)** 30-3-ig és 6-án 8 (premier előt). **Elő műsor + filmmelegítés** 3-án de. f11.

JOKAI: Nincs kegyelem (mb. szín. am.)** 30-4-ig n6, f8. **Vasmadarak** (mb. szín. am.)* 2-án 5, 3-án 10, 3.

KARINTHY: A Beverly Hills-i zsarú II. (mb. szín. am.)* 30-3-ig f6, 2-5-án f4 is. **Amerikába jöttem** (mb. szín. am.) 5-6-án f6. **Az érzékel birodalma** (jap.)*** 30-án, 1-jén, 3-án, 5-én és 6-án f8.

KELENVÖLGYI: Bűnyadvások (mb. szín. ol.) 4-én f8.

KOSSUTH: Indiana Jones és az utolsó keresztet lovag (mb. szín. am.)* f4, h6, 8. **KAMARATEREM: Rain Man** (mb. szín. am.)* IM 30-1-jén és 4-6-ig 4. **Engesztelő** (m. dok.-film)* IM n7. **Rövid film a gyilkosról** (szín. len.)*** h8. — **KARACSONYRA VARVA: Iézus élete** (mb. szín. am.) 2-3-án 12. **Mózes I-II.** (mb. szín. ol.-ang.) 2-3-án 2.

KOBÁNYA: A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN (mb. szín. am.)* (stereo hang) 5, 7, 2-3-án 5 is.

KULTURA: Roger nyúl a pácbán (mb. szín. am.) 1-3-ig n6, f8, 3-án 3 is. **Halálos mánia** (mb. szín. am.)*** 4-5-én n6, f8.

MADÁCH: VAMPIROK VELENCÉBEN (mb. szín. ol.)** n6, n8, 2-3-án n4 is. **Szelemirtók** (mb. szín. am.) 2-án éjtel n10. **Chatran kalandjai** (szín. jap.) 3-án de. 10. **VIDEO: Gyilkos héjak** (mb. szín. am.) 1-4-ig 11, 1, 3, 5, 7. **Az ördög hatalma** (mb. szín. am.) 5-6-án 11, 1, 3, 5, 7.

MAROS: Kemény fickók (mb. szín. am.) 1-3-ig n6, 2-3-án n4 is. **Robotzsrú** (mb. szín. am.)** 1-3-ig f8. **Artatlan gyönyör** (mb. szín. fr.)* 4-5-én n6, f8.

MÁJUS 1: VAMPIROK VELENCÉBEN (mb. szín. ol.)** 30-1-jén és 4-6-ig f10, f12, f2. **OSZLÉNYEK ORSZÁGA** (mb. szín. am. rajzfilm) f4, 5, 2-3-án f10, 11, f1, 2 is. **Kutyám, Jerry Lee** (mb. szín. am.)* (5. h. prol.) n7, n9.

MATRA (mese- és ifjúsági mozi): A kakas és a bojár (mese). 7-10 éveseknek IM (2. h. prol.) 10, f12, 1. **Gondos bocskó** (mb. szín. am. rajzfilm) IM (11. h. prol.) f3, 4.

MOM MŰV. HAZ: Cocktail (mb. szín. am.) 2-4-ig f4, h6.

OBUDA: A rémület élszakaja (szín. am.)** f6, f8. **Ökölharcos** (mb. szín. am.)* 1-2-án éjtel f10. **Willow** (mb. szín. am.) 1-3-ig f4. **VIDEO: Gyilkos héjak** (mb. szín. am.) 1-4-ig 5, 7, 2-3-án 1, 3, 5, 7.

OLIMPIA: OSZLÉNYEK ORSZÁGA (mb. szín. am. rajzfilm) 4, f6. **A kis csábító** (szín. fr.)* f8. **VAMPIROK VELENCÉBEN** (mb. szín. ol.)** 1-2-án éjtel f10.

PEST-BUDA: Indiana Jones és az utolsó keresztet lovag (mb. szín. am.)* 30-1-jén és 4-én n6, 2-3-án f2, h4. **A kis csábító** (szín. fr.)* 30-1-jén és 4-én f8, 2-3-án 6.

PUSKIN: Veszedelemes viszonyok (mb. szín. am.)* (4. h. prol.) 10, f1, f4, h6. **New York-i történetek** (mb. szín.

am.)* IM 1-2-án éjtel 10. **VIDEO: Rejtélemes sziget** f11, f3. **Telemark hősei** f5, f7.

RIDEG S. MŰV. HAZ: Aladdin (mb. szín. ol.) 1-3-ig h5, 3-án f3 is. **A búnháló** (mb. szín. ol.)** 1-3-ig 7. **Csupasz pisztoly** (mb. szín. am.)* 4-5-én h5, 7.

SPORT: Aszok ásza (mb. szín. fr.) f4, f6, f8. **Asterix és Cézár ajándéka** (mb. szín. fr. rajzfilm) IM 2-3-án f2.

STEFANIA: Éjszakai robbanás (mb. szín. am.) 1-3-ig 6. **Bosszúvágó III.** (mb. szín. am.)** 30-3-ig 8. **Gondos bocskó** (mb. szín. am. rajzfilm) 2-3-án f4.

SZIKRA: Kutyám, Jerry Lee (mb. szín. am.)* f10, f12, f2. **New York-i történetek** (mb. szín. am.)* IM (2. h. prol.) f4, h6, 8. **Veszedelemes viszonyok** (mb. szín. am.)** IM 1-2-án éjtel 10. **KAMARATEREM: I love you** (szín. fr.-ol.)** 10, 12, 2, 2-án 12, 2, 5-én 10, 12. **Iskola-kerület** (szín. am.) IM 1-4-ig és 6-án 4. **Hajlak** (szín. am.) 2-4-ig 6. **Artatlan gyönyör** (mb. szín. fr.)* 1-5-ig 8.

TANÁCS: A Nagy Generáció (szín. m.)* IM 10, 12, 2, 2-3-án 12, 2. **Kinészes** Kisködmön (szín. m.) IM 2-3-án de. f11. — **REGI IDOK MOZIAI: Tonrini nász** (m.) 4. — **Megáll az idő** (szín. m.)* IM 6. **Gyarmat a föld alatt** (m.) 30-án 8, 2x2 néha gt (szín. m.) IM 1-jén 8. **Bizalom** (szín. m.)* IM 2-3-án és 5-6-án 8. **Filmhíradó-összeállítás (1941)*** IM 4-én 8.

TANCICS: Kutyám, Jerry Lee (mb. szín. am.)* 30-4-ig 5, 7, 2-3-án 5 is.

TATRA: A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN (mb. szín. am.)* 6, 8, 2-3-án 4 is.

TÉTÉNY: A sötétiség fedelme (mb. szín. am.)** 30-án, 1-jén és 4-én 5, 7, 2-án 7. **A védelmező** (mb. szín. é.-kor.) 2-3-án 3, 5.

TINODI: Arany és vér (mb. szín. sp.-fr.)* f4, h6. **Angyalszív** (mb. szín. am.)*** (4. h. prol.) 8. **Aszok ásza** (mb. szín. fr.) 1-2-án éjtel 10.

TISZA: Aszok ásza (mb. szín. fr.) f10, f12, f2. **A Beverly Hills-i zsarú II.** (mb. szín. am.)* f4, f6, f8.

UGOCSA: Aszok ásza (mb. szín. fr.) f4, f6, f8, 3-án 11, n2 is.

ÚJ VILÁG MŰV. HAZ: Nem látni és megszeretni (mb. szín. am.)* 3-án 5, 4-én 5, n8. **Viii, a veréb** (szín. m. rajzfilm) IM 3-án 5.

URÁNIA: OSZLÉNYEK ORSZÁGA (mb. szín. am. rajzfilm) f10, 11, f1, 2, f4, 5, 3-án 2, f4, 5. **Aszok ásza** (mb. szín. fr.) (4. h. prol.) f7, f9. **VAMPIROK VELENCÉBEN** (mb. szín. ol.)** 1-2-án éjtel f11, 3-án de. 9, f12: díszelőadás — a 100 Föld Celsius együttes koncertje.

VILAG: Rendőrákadémia III. (mb. szín. am.) 1-3-ig h5, 7. **Jó reggelt, Vietnam!** (mb. szín. am.)* IM 4-5-én h5, 7. **Oz, a csodák csodája** (mb. szín. am.) IM 2-3-án h5.

VÖRÖS CSILLAG: A BOSSZÚ BÖRTÖNÉBEN (mb. szín. am.)* 10, 12, 2. **Kutyám, Jerry Lee** (mb. szín. am.)* (3. h. prol.) 4, 6, 8. **VIDEO: Gyalog-galopp 1, 3. Hárem 5, 7.**

ZUGLÓ: Roger nyúl a pácbán (mb. szín. am.) 30-1-jén 5, 7, 2-3-án f2, 3, 5, 4-én 5. **Az utolsó asszony** (szín. ol.-fr.)** IM 4-én f8.

ART-MOZIHÁLÓZAT

DIADAL: Eper és vér (szín. am.)* IM 30-án f4, f6. **A bűn története I-II.** (len.) IM 1-jén 4, h7. **Harmadik (pusztai) földközök I-II.** (szín. am.)* 2-án 4, h7. **Artatlan gyönyör** (mb. szín. fr.)* 3-án 4, 6, 8. **Bruno vándorlása** (szín. NSZK)** IM 4-án 4, 6, 8. **Otello** (ol.) IM 5-én f4, h6, 8. **Nővérkék** (szín. csehszl.)* IM 6-án 4, 6, 8. **Fehérlőfia** (szín. m. rajzfilm) IM 2-án f1, 2. **A fantasztikus labirintus** (mb. szín. am.) IM 3-án 10, 12, 2. **Madárka** (szín. am.)** IM 2-án éjtel f10.

HONVÉD: Arany és vér (mb. szín. sp.-fr.)* (2. h. prol.) 10, f1. **Zabriske Point** (szín. am.)* IM (2. h. prol.) 3, 29-es vágyúny (mb. szín. ang.)* 5, 7. **KAMARATEREM: Tözsdecapák** (mb. szín. am.)* IM (2. h. prol.) 30-1-jén és 4-6-ig h10. **n1. Robinson Crusoe** (szín. szov.) IM 2-3-án h10, n1. **Kinészesek** (szín. angol)** (2. h. prol.) n4. **A rádió aranykora** (mb. szín. am.)* IM f6. **Statárium** (m. dok.-film) IM (2. h. prol.) f8.

KINIZSI: Zuhanás közben (m.) 30-án 4. **Egy teljes nap** (m.) 1-jén 4. **Otello** (ol.) 2-án 4, 3-án 8. **Zöld sugár** (fr.) 3-án és 6-án 4. **Pöcspetri** (m.) 4-én 4. **Tantörténet** (m.) 5-én 4. **Zabriske Point** (am.) 30-án 6, 2-án 8. **Asik Kerib** (grúz) 1-2-án 6. **Bolond és a királyi** (csehszl.) 30-án 8. **Fagyöngyök** (m.) 3-án 6. **Határozt** (m.) 6-án 6. **Mary Poppins I-II.** (am.) 2-3-án de. 10. **VIDEOKLUB: Reesk I-II-III.** 30-2-ig 15. **Német videóart** 3-6-ig 17.

MATRA (örökmozgó): F. Fellini-sorozat, R. Rossellini-életbemutató, Buster Keaton világa I. A hónap filmje: **A nagy zabálás** 5-én 8.

MŰVÉSZ: CHAPLIN-TEREM: New York-i történetek (mb. szín. am.)* IM 10, f1. **Ördögök** (szín. fr.)* IM 30-5-ig 5, n6, f8, 6-án 3, n6. **Metró** (szín. fr.)* 1-2-án éjtel h10. **Kiáltás a szabadságért!** (szín. ang.)* 6-án f8. **HUSZARIK-TEREM: Madárka** (szín. am.)** IM 30-1-jén és 4-6-ig 10, n1. **Vuk** (szín. m. rajzfilm) IM 2-3-án 10, 12, 2. **29-es vágyúny** (mb. szín. ang.)* 29-én 4. — **A WAJDA-SOROZAT: A karmester** (mb. szín. len.)* IM 30-án 6, 8. **A wilkó kisasszonyok** (mb. szín. len.-fr.)* IM 1-jén 6, 8. **Danton** (szín. fr.-len.)* IM 2-án f6, 8. **A legít földje I-II.** (mb. szín. len.)** IM 4, 6-án 6. **A márványember I-II.** (mb. szín. len.)** IM 6-án 6. **Csanova I-II.** (szín. ol.)** IM 1-2-án éjtel 10. **BODY-TEREM: Sipos István: Nap mint nap** 4, 7.

TOLDI: AZ ÉN XX. SZÁZADOM (m.)* IM 30-5-ig 4, 6, 8. **A Nap birodalma** (mb. szín. am.) 1-2-án éjtel 10. — **Nyitott nap** f4, 6, f8.

VÖRÖSMARTY: Metró (szín. fr.)* 4, 6, 8. **Taxisoför** (am.) 1-2-án éjtel 10.

ZRINYI: A rádió aranykora (mb. szín. am.)* IM (2. h. prol.) 10, 12. **SZAZADUNK TANÚJA — HABSBERG OTTÓ** (m.) 2, 4, 6, 8. **Széduítés** (mb. szín. am.)* 1-2-án éjtel 10.

Ajándékok forintért, az egész családnak. Rudanesten a VIII. Rákóczi út 57.

A csoda titka

Dél-koreai közmegegyezés — Vállalkozásbarát kormányzat és lemondásra hajlandó lakosság

A közelmúltban Szöulban tartották — a diplomáciai kapcsolatok felvétele következtében megnövekedett érdeklődéssel kísérve — a második magyar—dél-koreai kerekasztal-konferenciát a kétoldalú kapcsolatokról. Bár a téma a tanácskozás napirendjén nem szerepelt, a magyar szakemberek természetesen behatóan érdeklődtek aziránt, mivel magyarázható az a siker, amelyet ma már szinte az egész

világ respektál? Hogyan sikerült néhány évtized alatt azt a gazdasági potenciált kiépíteni, amelynek révén három év alatt csaknem 30 milliárd dolláros többlet jelentkezik az USA-val folytatott kereskedelem mérlegében? Hogyan lehetett a 47 milliárd dolláros külső adósságállományt rövid idő alatt 30 milliárd közelébe mérsékelni?

A hatvanas évek elején Dél-Korea rendkívül elmaradott, és szegény ország volt. Az egy főre jutó jövedelem évi 80 dollár körül ingadozott a költségvetés 35 százalékát tette ki a fegyverkezés. E szinte tragikus helyzetnek azonban megvolt az az előnyös oldala, hogy a népi elemi erővel kívánt egy jobb életet és a magasabb színvonal érdekében *hajlandó volt akár huzamos ideig tartó áldozatokra is*. A kormány — kipróbálván már az importhelyettesítést és meggyőződve annak ku-

darcáról — az exportorientáció mellett döntött.

Könnyű volt azonban azt kimondani, hogy a jövő a kivített szem előtt tartó vállalkozásé! A valóságban azonban abban az időben Dél-Koreában még *komolyabb magánvállalkozás nem létezett*. A későbbi vállalatbirodalmak, a csebolok tulajdonosai mai szemmel nézve provinciális kisvállalkozásokat igazgattak, tőkéjük éppúgy nem volt, mint nemzetközi tapasztalatuk. A vállalkozói réteget tehát — ha úgy tet-

szik, a semmiből — meg kellett teremteni és erre *csakis a kormány vállalkozhatott*. Nem voltak ipartelepek — az adminisztráció tehát közművesített területeket, néhol épületeket is emelt, majd mindezt felajánlotta a magánszférának. A jövődöbéli tulajdonosoknak azonban pénzük sem volt, a kereskedelmi bankok tehát a kormány biztatására hitelt is nyújtottak. Végül az értékesítésben volt még szükség segítségre — a kormány megteremtett egy külpiaci információs-

piackutató szervezetet. Ilyen mértékű „rásegítéssel” már megindult a vállalkozás gépezete és a varrógéptügyártó kezdetleges manufaktúrákból két és fél évtized alatt 15-16 milliárd dolláros forgalmat lebonyolító *világcégek nőttek ki*.

Érdekes a gazdasági fejlődés szempontjából a korábbi elnök, *Park Csong Hi* mai megítélése. Kétségtelen, hogy a 18 évig uralmon lévő politikus diktátor volt. Bár a Parlamentben végig léteztek ellenzéki pártok és megjelenhettek a kormánytól független újságok is, a *rendszer világos kereteket teremtett*. Ha valamelyik politikai tényező úgymond „elszemtelenedett”, úgy a megtorló gépezet gyorsan lesújtott rá. Különösen centralizálttá vált a hatalom gyakorlása 1972 után, amikor a népszavazással jóváhagyott alkotmánymódosítást követően Park lényegében csak elnöki dekrétumokkal kormányzott. Ez az érem egyik oldala.

A másik szögéből nézve azonban a 18 év alatt az ország reálértékben átlagosan 10 szá-

zalékos növekedési ütemet teljesített, és kivitele néhány milliárd dolláros szintről 15 milliárdra ugrott. Park elnök és kormányai világosan *két területre koncentráltak*. Egyrészt megteremtettek egy fejlett oktatási rendszert, másrészt létrehozták az ország infrastruktúráját. (Két olyan terület, amelyet a magánvállalkozás általában nem kedvel.) *Szükséges volt-e a gazdasági növekedés szempontjából a tekintélyuralmi időszak?* Sok vélemény szerint — melyek egyébként nem tagadják a 18 év alatt elkövetett számos jogsértést sem — a diktatúra elkerülhetetlen volt. Aligha lett volna ugyanis lehetőség erős ellenzés, netán koalíció mellett ugyanis olyan távlati célok előtérbe helyezésére, mint az infrastruktúra. Az életszínvonal-emelésre éhező közvélemény nyomására a megtermelt nemzeti jövedelem többletét elkerülhetetlenül a fogyasztás szférájába kellett volna átirányítani. Park elnök hírnevét egyébként visszatekintve kétségtelenül emeli, hogy *személye*

a 18 év alatt mentes volt a korrupció gyanújától.

A Koreai Köztársaság rendkívül figyelemre méltó gazdasági eredményeit tehát egy *okosan vállalkozásbarát kormányzati politika* és egy, a lemondásra is tartósan hajlandó lakosság szövetsége hozta létre. (Érdemes emlékeztetni arra, hogy még nemrég is az átlagos munkahét 54 órát tett ki.) E „*közmegegyezés*” mintegy 25 évig tartott. Azok a jelek, amelyek manapság eljutnak hozzánk — sztrájkok az üzemekben, tüntetések, egyre erősödő hangú ellenzék — annak a kormány által is tartósnak ítélt igénynek a megnyilvánulásai, hogy a korábbi „társadalmi paktumot” széles rétegek módosítani kívánják. Ma már azonban a *fogyasztás erőteljesebb növelésének megvan a fedezete*. Az egy főre jutó bruttó hazai termék 3000 dollár körül van, a külkereskedelmi forgalom 110 milliárd dollár és a nemzeti valuta, a von egy év alatt 16 százalékot nyert az amerikai dollárral szemben.

Gara Szabolcs

88. III. 29.

Tavaszi fesztivál – Műzsika

Helen Donath

Ismét ellátogatott Budapestre, a Donath házaspár: Helen, a nagyszerű szoprán és Klaus, a ragyogó zongorakísérő. Tulajdonképpen együttesen kellene róluk beszámolni, mivel az együttműködés, a partnerség csodálatos példái ők. Náluk valóban összefonódik az énekhang és a zongora, ideális vokális kamaramuzsikát hallhatunk.

A műsor szép és igényes volt: Schubert, Brahms, Mahler és Richard Strauss dalai. Helen Donath az operaszínpadon a lírai szoprán és a szubrett szerepkörben működik, ám a dalirodalom területén majdnem mindent tudó. Persze, szerepköréből és nyilván — külső megjelenéséből is látható — egyéniségéből fakadóan a humoros, vidám, könnyed és groteszk szí-

nezetű dalok állnak hozzá legközelebb; és nyilván ezért volt a fátyolozott lírát képviselő Mahler-ciklus, a Rückert-dalok a műsor egyetlen nem igazán meggyőző tolmácsolása.

Az énekesnő hangja azonban valóban mindent tud, minden nüanszra képes. Teljesen ki egyenlített a matéria, elképesztőek a magas fekvések pianissimoi, erőteljes is tud azonban lenni. De a lényeg az árnyalatok gazdagságában rejlik. Donath teljesen tisztában van a mai daléneklés stílusával. Nála minden mondatban a legfontosabb szó kap hangsúlyt, a dinamika soha nem öncélú, hanem a szöveghez simulva kifejező. S a hangszínek! A légi-es-lirikus hangvételtől a drámai fokozásokig, egy-egy szinte

odavetett hang bájáig, a humoros tónusok alkalmazásáig, valóban száz meg száz árnyalat szólal meg.

S azt is tudja, meddig lehet a dalpódiumon a játékban elmenni: Brahms „Kárba veszett szerenád”-jában az arcjáték és a hangi árnyalatok tökéletes összjátéka pompás, szinte színpadi kabinetalakítássá vált.

A közönség szünni nem akaró tapsaira a Donath házaspár három ráadást is adott, két Strauss- és egy Schubert-dalt. A koncert után azzal távozhattunk, hogy a közönségünknek már évek óta kedvencévé vált művészpár bár minél gyakrabban adna példát nálunk a daléneklés nagy és nehéz művészetére.

Várnai Péter

Diákkönyvtár újabb kötetei fellett: lássuk, mit kínál olvasóinak manapság ez a népszerű és hasznos könyvsorozat. Kínálja először is a klasszikusokat: Kátóna Bánk bánját, Madách Az ember tragédiáját, Jókaitól a Fekete gyémántokat, Mikszáthtól az Új Zrínyiászt, Móricztól az Őri murit, Kosztolányitól az Édes Annát, Móra Ferentől az Aranykoporsót, Németh Lászlótól a Gyászt, Illyés Gyulától a Puszták népét. Csupa feledhetetlen olvasmányemlék, diákkoromnak talán legszebb napjaira emlékeztető. Az új kötetek között van Zrínyi Miklós Szigeti veszedelme is, ez utóbbit Szerb Antal e szavakkal ajánlja figyelmünkbe a kötet hátlapján: „Van a magyar költeménynek egy tulajdonsága, ami egyetlené teszi az eposzok előkelő családjában. A Zrínyiászt olyasvalaki írta, aki maga is benne van az eposzban, aki maga is epikus hős.”

ahogy az olykor túlságosan is mozgalmas történelem alakította ezt az életet.

A sorozatszerkesztő újító szelleméről szoltam az imént, ezt a kezdeményező kedvet különösen három új kötet mutatja: Déry Tibor, Ottlik Géza és Nemes Nagy Ágnes egy-egy könete.

Déry Niki s egyéb elbeszélések című kötet — Komlós Aladár, a nagyszerű irodalomtörténetíró válogatásában — kiváló elbeszélőnk 1945 utáni terméséből válogat. A válogatás legfontosabb darabja kétségtelesen a Niki című kisregény, amely 1956 nyarán jelent meg, s a mozgalmas korszak egyik legfontosabb szépirodalmi dokumentuma. Déry látszólag egy szerencsétlen sorsú kutya történetét beszéli el, az állat sorsának szomorú fordulatai mögött azonban ott pereg egy család, sőt az ország története. A kutya gazdáját börtönbe vetik,

és a társadalom, amely sorra szétfoszlatja a szép álmokat.

NEMES NAGY ÁGNES SZŐKE BIKKFAK című kis könyve voltaképpen rendhagyó szerepet vállalt a Diákkönyvtár keretében: verselemzéseket ad közre, ezek a magyarázatok eredetileg a rádióban hangzottak el, és arattak sikert. Csokonai, Berzsenyi, Vörösmarty, Petőfi, Arany, Babits, József Attila, Pilinszky, Rilke és Apollinaire költeményeit értelmezi és magyarázza a kötet szerzője, maga is eredeti és nagyszerű költő, aki éppen a mesterség titkainak személyes birtoklása révén tudja felfedni, érthetővé tenni a nagy költői alkotások titkait. Biztos vagyok abban, hogy ez az elemzésgyűjtemény a legjobban szolgálja a Diákkönyvtár küldetését: azt, hogy az irodalomnak minél több érthető olvasója legyen.

Pomogáts Béla

Egységes nyugat-európai piac?

Újabb bűvös évszám született: 1992, az egységes nyugat-európai piac megteremtésének időpontja. Sokat remélnek a változástól a Közös Piac tagországai, még többet talán a kívülállók, ám éppen belépni szándékoznak. Mostani összeállításunkban az osztrák és a török reményekről, esélyekről számolunk be, s írunk az USA-beli cégek dinamikus európai

térhódításáról is. Mint ismeretes, az előbbi két ország egy ideje már a belépéssel kacérkodik, míg az Egyesült Államok kisebb-nagyobb vállalatjai „csupán” azért váltottak nagyobb sebességre, hogy a kialakuló nagyobb piacból az újrarendező felosztásnál mind nagyobb részt hasítsanak ki maguknak.

Az USA-nak is kihívás

Készülődés 1992-re

Kezdetben nagy riadalmat váltott ki az amerikai vállalatok körében az egységes nyugat-európai piac megteremtésének szándéka, hiszen az úgynevezett Európa 1992 terv az amerikai cégeket is új versenyhelyeztet, nagyobb követelmények elé állítja. A sokkhatás azonban viszonylag hamar elmúlt és az Egyesült Államok exportőr vállalatjai megkezdték a szívós és módszeres felkészülést az „Európa-erődítmény” bevetelére.

A tervek szerint a közös piaci tagországok 1992-től egységesítik a műszaki szabványokat, az adatokat, a kereskedelmi dokumentumokat, szabaddá teszik a munkaerő vándorlását, az egymás közötti kereskedelmi forgalomban megszüntetik a vámellenőrzést a határokon stb. Az egységes, „szabványosított” nyugat-európai piac megteremtése minden kívülről származó vállalat számára nagy kihívást jelent, hiszen a 320 millió fős piacon való részese-dés megtartása, sőt növelése az új versenyhelyeztetben nem kis feladatot jelent. Nem véletlen, hogy az amerikai cégek jogászai, műszaki szakemberei, pénzügyi szakértői lázas sietéssel tanulmányozzák az egységesítési dokumentumokat, előírásokat, a készülő új szabványokat. A nyugat-európai országokba szállító amerikai vállalatok el akarják kerülni a váratlan meglepetéseket, inkább jól felkészülnek az új helyzetre, s megpróbálnak időben alkalmazkodni a nem távoli jövőben megvalósuló egységes piac előírásaihoz.

Lendületes ébredés

A közös piaci országok többségében jelenlévő amerikai óriáscégek már 1988 végén megkezdték a felkészülést 1992-re — elsősorban további terjeszkedéssel. A General Electric például több vegyes vállalatot alapított Nagy-Britanniában, bekebelezte Franciaország első számú orvosi műszer-gyártó cégét, 1,7 milliárd dolláros beruházással gyártat épít Spanyolországban. A Coca-Cola a világ egyik legnagyobb palackozójának építésébe kezdett Franciaországban, a Ford pedig tovább bővíti meglévő üzemeit. A Sara Lee élelmiszer-ipari nagyvállalat — tavaly 3,5 milliárd dollárt ért el nyugat-európai exportja — néhány hónappal ezelőtt negyed-

milliárd dollárt megvásárolt egy holland kávé- és teakereskedő céget, s megszerezte Európa legnagyobb harisnyagyártójának, a francia Dimnek a részvény többségét. Az A. T. and T. távközlési óriáscég 220 millió dolláros beruházással félvezetőgyártat épít Spanyolországban, s vegyes vállalati kapcsolatba lépett az Italtellel, hogy részt vegyen Olaszország 25 milliárd dolláros telefonrekonstrukciós programjának megvalósításában.

A Nyugat-Európában 18 ezer alkalmazottat foglalkoztató Citicorp kontinensünk nyugati felének legnagyobb külföldi bankja. A Citicorp is időben „ébredt”, s nagy lendülettel — no, meg nem kevés pénzzel — készül 1992-re: az elmúlt hónapokban több bankot vásárolt meg Belgiumban, Spanyolországban és Olaszországban. Az NSZK-ban, Belgiumban és Görögországban megkezdte a hitelkártyák forgalmazását. A bank vezetői arra számítanak, hogy a Citicorp mintegy félezer fiókja a kilencvenes évek elején a közös piaci háztartások 5 százalékának pénzügyeit fogja „kezelni”.

Nem várokoznak ölbe tett kézzel azok a nagy amerikai vállalatok sem, amelyek eddig csak szállításaikkal voltak jelen a Közös Piacban, leányvállalatokkal tehát nem rendelkeznek kontinensünkön. Az USA első számú háztartásgépgyártója, a Whirlpool 350 millió dollárt megvásárolta a Philips háztartásgépgyártó részvényeinek 53 százalékát, s ezzel „belépett” a holland cég évi 2 milliárd dolláros európai piacára. (A szerződés értelmében a Whirlpoolnak elővásárlási joga van a részvények 47 százalékára is.) Az International Paper Company az év elején 350 millió dollárt megvásárolt egy francia papíripari vállalatot, s ezzel megvetette a lábát a Közös Piacban. A se-

rény cégfelvásárlási akciót, a tőkeberuházásos terjeszkedéseket még hosszasan lehetne sorolni. Jól bizonyítja az amerikai vállalatok készülődését 1992-re és a nyugat-európai piac fontosságát, hogy idén várhatóan 19,7 milliárd dollár értékű beruházást hajtanak végre kontinensünk nyugati felén. Ez az összeg csaknem 50 százalékkal haladja meg a tavalyi beruházások értékét.

Váltók átállítása

A közepes méretű amerikai cégek egy része termelőüzemet, képviseletet, vállalati irodát kíván nyitni a közös piaci országokban a közeljövőben. Nagyobbik részük azonban — csakúgy mint a kisvállalatok — továbbra is az Egyesült Államokból próbálja meg bevenni az Európa-erődítményt. Ezek a vállalatok tisztában vannak azzal, hogy exportjuk szintentartása, illetve növelése az eddiginél nagyobb erőfeszítést, odafigyelést követel. A siker érdekében ügyvédi irodákat, tanácsadó és marketing-vállalatokat bíznak meg az új szabályozás tanulmányozására, az új követelmények és előírások megismerésére. Különböző érdekképviseleti, szakmai és piacutató szervezetek tanfolyamok, szemináriumok tucatjait rendezik az Egyesült Államokban az érdeklődő vállalatok részére, hogy számukra mind simább legyen a „landolás” 1992-ben Nyugat-Európában.

Az Egyesült Államok exportja 1988-ban 27 százalékkal növekedett, a behozatal bővülése nem haladta meg a 9 százalékot. Az exportoffenzíva eredményeként a külkereskedelmi mérleg hiánya mintegy 20 százalékkal, 137 milliárd dollárra csökkent. Az előrejelzések szerint idén várhatóan 25–30 milliárd dollárral mérséklődik a deficit, elsősorban a kivitel további növekedése eredményeként. Az amerikai fizetési mérleg és a vállalati bevételek szempontjából tehát korántsem közömbös, hogyan sikerül a felkészülés, a „váltók átállítása” 1992-re. **Gara Szabolcs**

Ausztria és a Közös Piac

Várhozóság a küszöbön

Brüsszelben az olasz Cecchini által vezetett különbizottság március derekán jelentést bocsátott ki, amely szerint az osztrák iparvezetés túlnyomó többsége a leghatározottabban támogatja Ausztria közös piaci belépését. A Cecchini-jelentés az EFTA és az Európai Közösség (a Közös Piac) közötti miniszteri konferencia után került nyilvánosságra. Ez utóbbit viszont az EFTA oszló csúcsértekezlete után tartották, ahol Wranitzky, osztrák kancellár célzott arra, hogy Ausztria feltehetően a nyár folyamán benyújtja felvételi kérelmét.

A Cecchini-jelentés most úgy fogalmaz, hogy „az osztrák magánipar képviselői szerint Ausztriának az integrált EK-belső piacból való gazdasági-hatékony részvételét csak a teljes jogú tagsággal lehet realizálni”.

A Cecchini-jelentést követte az osztrák gyáripari szövetség (VÖI) jelentése, amely egy, az ipari körökben végrehajtott közvélemény-kutatás eredményeire támaszkodik.

A magánipar álláspontja

A kérdéseket úgy vetették fel, hogy a VÖI-ben tömörült ipari vállalatok vezetői elé két lehetséges forgatókönyvet terjesztettek. Az egyik az EK integrált belső piacból való teljes részvétel lehetőségét, a másik pedig egy kétoldali, osztrák-EK megállapodás út-

ján megvalósítandó „külső státusz” alternatíváját tartalmazta. Az eredmény azt mutatta, hogy a megkérdezett ipari vállalatok kétharmada a teljes jogú osztrák EK-tagság mellett foglalt állást. A „külső státusz” alternatívájára mindössze 10 százalék szavazott. (A fennmaradó rész határozatlan volt.)

Érdekes részlet — s ez jelenleg Ausztriában a VÖI kutatócsoportján belül külön elemzés tárgya — hogy a megkérdezett vállalatok nagy része a maga vállalati érdekei szempontjából kedvezőbbnek ítélte a belépés gazdasági hatását, mint annak az ágazatnak a szempontjából, amelyhez az adott vállalat tartozott. A Neue Zürcher Zeitung gazdaságpolitikai kommentátora ebből azt a következtetést vonta le, hogy osztrák magánvállalatok többsége önmagát versenyképesség szempontjából a belépésre felkészültebbnek ítéli, mint

ágazaton belüli konkurenciát.”

Egy további részletkérdésre a vállalatok 60 százaléka úgy reagált, hogy Ausztria teljes közös piaci tagsága növelni fogja az ország piaci részesedését a közösségen belül. Természetesen a belépés (a Közös Piac jelenlegi tagállamainak ipari behatolása következtében) a hazai piacon csökkent az osztrák vállalatok piaci részesedését. Az osztrák magántőke azonban úgy ítéli meg, hogy az integrált európai piacon megszerezhető piaci részesedés növekedése nemcsak kompenzálja ezt a veszteséget, hanem messze meghaladja. Másrészt: többségük értelemszerűen arra az álláspontra helyezkedett, hogy ha Ausztria a „külső státusz” alternatíváját választja, akkor az integrált európai piacon elszorított pozícióvesztését maga kicsiny belső piacán nem tudná kiegyenlíteni.

Meglehetősen világosan látják az osztrák magánvállalatok, hogy az integrációhoz való csatlakozás elmulasztása legalábbis rövid lejárta komoly foglalkoztatási problémákat is jelenthet. A magánipar vállalatainak több mint 25 százaléka számol ebben az

Török esélyek és remények

Támad az infláció

Fontos állomást jelenthet az idei esztendő gazdasági teljesítménye Törökország és a Közös Piac kapcsolatának alakulásában: amennyiben nem sikerül új életet lehelni a lanyhuló konjunktúrába, még távolabbra tolódhat ki a nagyon óhajtott közös piaci csatlakozás időpontja. Törökország két esztendeje nyújtotta be hivatalos csatlakozási kérelmét a tizenketteknek, Brüsszel azonban nem siet el a választ.

A Közös Piac Ankara értésére adta, hogy 1992 előtt — ekkorra tervezik az egységes nyugat-európai piac létrehozását — nem kezdődhetnek meg a csatlakozási tárgyalások, „az integráció mással van most elfoglalva”. De még 1992 után sem rózsásak Törökország felvételi esélyei, mert meglehetősen nagy a szakadék a tagországok és a török gazdaság között. Az Őzal-kormány, persze, nem mulasztotta el felhívni Brüsszel figyelmét arra, hogy a török gazdaság állapota kedvezőbb, mint a görögé volt az 1981-es közös piaci csatlakozás idején,

részleges dereguláció, az üzleti élet nagyobb szabadsága kedvező eredményeket hozott.

Évtizedünk közepén a bruttó nemzeti termék évi átlagban 7 — 8 százalékkal növekedett, s számottevően emelkedett az export is. A külföldi tőke fokozódó érdeklődést mutatott a török gazdaság iránt, tavaly például 800 millió dollár értékben fektettek be itt végre külföldi beruházók. A működő tőke beáramlása, a virágzó turizmus, valamint a külföldön dolgozó török munkások hazautalásai nyomán 1988-ban a hetvenes évek óta először, ismét némi

sokkal nagyobb és veszélyesebb gondot jelent az infláció felpörgése. Hivatalos adatok szerint 1988-ban az infláció mértéke elérte a 75 százalékot, amely már-már megfektethetetlennek tűnik. Egy esztendő alatt hétszer emelték a benzín árát, jelentősen emelkedtek az élelmiszerárak, s egy fél év alatt megkétszereződtek a postai szolgáltatások díjai. A líra értéke 80 százalékot csökkent a dollárhoz képest 1988-ban. A nemzeti valuta értékvesztése elsősorban azért veszélyes Törökország számára, mert számottevően megrángítja a ország műszaki fejlődéséhez elengedhetetlenül szükséges importot. (A líra leértékelődése ugyanakkor kedvezően hat az exportra.) A tavalyi év végére az ország adósságállománya elérte a 38,5 milliárd dollárt. Csak kamatra évente 7,2 milliárd dollárt kell kifizetni a hitelezőknek, ez az összeg az éves költségvetés felével egyenlő.

Nyolcvanöt százalék!

Ugyancsak a fellendülés zavartalan folytatódását akadályozza a belföldi kölcsönkamatok nagy mértékű emelkedése. A vállalatok jelenleg 85 százalékos kamat mellett juthatnak csak kölcsönhöz, s így a beruházók kétszer is meggondolják a tervezett fejlesztések megvalósítását.

Az Őzal-kormány első számú gazdasági feladata 1989-ben az infláció megfékezése, valamint az ország vonzerejének megőrzése a külföldi tőke számára. A pénzügyi lelkendezés érdekében Ankara az inflációs időben szokásos receptet igyekszik alkalmazni: csökkentik a költségvetési kiadásokat, átmenetileg pénzügyi teremtésként monetáris eszközökkel átmenetileg „hűtik” az amúgy is lanyhuló konjunktúrát.

Törökország nem engedheti meg magának azt a luxust, hogy az elmúlt évek imponáns gazdasági fejlődését recesszió váltja fel. Az ország vezető gazdasági szakembereinek véleménye szerint, ha idén nem sikerül „megfogni” a gazdaságot, a közös piaci csatlakozás reménye szertefoszlik, s nem válhat valóságá az ezredforduló előtt. Egyúttal a csatlakozás fő ellenzői — Görögország és az NSZK — újabb bizonyítást kaphatnak elutasító magatartásuk helyességére. Nem túloznak tehát a török gazdasági vezetők, amikor az idei évet a jövő szempontjából kulcsfontosságúnak tekintik.

Gara Szabolcs

Török vendégmunkások

sőt Spanyolország és Portugália gazdasági helyzete kedvezőtlenebb volt 1988-ban (a két ország közös piaci belépése idején), mint a mai Törökországé. Brüsszel egyelőre hajthatatlan: bizonyul, s ebben a megtartásban minden bizonnyal az 1992-re való készülődés mellett szerepet játszik az ócskó török exportcikkektől, valamint a vendégmunkások várható özönétől való félelem is.

A kifáradás jelei

Őzal 1983-ban történt kormánya jutása óta látványos fejlődésen ment keresztül a török gazdaság. Az új gazdaságpolitika célja a gazdasági növekedés felgyorsítása, az export fokozása, az infrastruktúra kiépítése, valamint az értéjles központi ellenőrzés lazítása volt. A kormány mind jobban kivonult a gazdaságból, enyhítették a devizaellenőrzést, és rugalmasabbá tették a banktörvényt. A

aktívumot — 100 millió dollárt — mutatott az ország folyó fizetési mérlege. (1987-ben a hiány még egymilliárd dollár volt.) Noha az export jelentősen növekedett, s elérte a 11,5 milliárd dollárt, a külkereskedelmi mérleg — a „hagyományoknak” megfelelően — továbbra is deficitese volt. A hiány elérte a 3 milliárd dollárt.

A 15 százalékos exportnövekedés mellett számottevő eredményeket sikerült elérni az infrastruktúra fejlesztésében: befejeződött az ország villamosítása és korszerűsítették a telefonhálózatot. Az elmúlt öt esztendőben ugrásszerűen javult a szolgáltatások minősége Törökországban.

A gazdasági fejlődés lendületében 1988 második felében, valamint az idei esztendő eddig eltelt részében a kifáradás jelei mutatkoznak. Tavaly a GNP a tervezett 7,2 százalékkal helyett 5 százalékkal növekedett. A növekedés lassulásánál

esetben a foglalkoztatottság csökkenésével, a munkanélküliség növekedésével. Kétharmada véli úgy, hogy a „külső státusz” esetén is tartani tudják a foglalkoztatottság jelenlegi szintjét.

A Közös Piachoz való teljes csatlakozás esetén viszont a vállalatok több mint 35 százaléka a foglalkoztatási szint növekedésére számít. Több mint 10 százaléka véli úgy, hogy az xpanzív EK-piacra való korlátlan bejutás a forgalom és a yártási szeriárak növekedését, termelési költségek csökkenését eredményezné.

További érv az osztrák ma-ntőke szemében, hogy — ínt a VÖI-jelentés kifejté-ndkívül kedvező hatással nne az osztrák exportra a információs, az adminisztratív korlátozások, valamint az ztrák tőke nemzetközi moz-isi lehetőségeit szűkíti renlkezők eltűnése. A VÖI gvállalatai szerint az Euró-i Közösség országaiba írá-uló teljes kivitel ez egymá-ban 12,5 százalékkal emelné.

Gondok — gazdaságon kívül

A VÖI jelentését a Neue rcher Zeitungon kívül az gol Economist is ismerteti és sztrák semlegességet érin-figyelemreméltó kommentá-rt fűz hozzá. Az Econo-ist a VÖI-jelentésben újabb

megerősítést látja annak, hogy tisztán gazdasági szempontból egyértelműen Ausztria érdekeit szolgálja, ha a Közös Piac 13. tagja lehetne. Az angol gazdasági szaklap az EK tagállamai és a brüsszeli központ számára két problémát lát. Mindkettőben a gazdaságon kívüli elemek dominálnak.

Az első probléma: Törökország, amely már évek óta vár a teljes jogú tagságra. Brüsszel vonakodását ebben a kérdésben a török gazdasági struktúra elmaradottságával indokolják, valamint azzal, hogy az EK által szabott politikai-emberi jogi feltételek ügyében a török rezsim teljesítménye legalábbis vitatható. Ausztria esetében ilyen akadály nincs — de Ausztria belépése az Economist szerint növelné a feszültséget Ankara és Brüsszel között, ennek minden politikai, sőt stratégiai következményével.

A második és lényegesebb probléma természetesen az osztrák semlegesség. Itt az Economist rendkívül figyelemreméltó álláspontot fejt ki, ami Magyarországot is érinti. A lap szerint az osztrák államszerződés nem tartalmaz nemzetközi kötelezettséget az osztrák semlegességre, „csak” az NSZK-val létesítendő gazdasági és politikai unió tilalmát. Az osztrák semlegességi törvény azonban már egyértelműen tartalmazza a nevében is foglalt kö-

telezettséget, s így az Economist szerint „Moszkva indokoltan emelhet jogi kifogásokat”. (Nyílt kérdés az is — amit az Economist nem említ —, hogy az integrált európai belső piachoz való csatlakozás mennyiben jelent „gazdasági csatlakozást” a piacból domináns szerepet játszó Nyugat-Németországhoz.)

Magyarországot is érinti

Magyarország vonatkozásában az Economist kérdésfelvetése teljesen újszerű. Megállapítja, hogy az osztrák-magyar határ jelenleg nyitott. (Vízumkényszer nincs.) Ez a határ viszont Ausztria belépése esetén „Közös Piac és Kelet-Európa határa lenne”. Az integrációnak — írja az Economist — „az az érdeke, hogy valamilyen külső határt azonos színnel biztosítsa. Ezért kifejezett garanciát kellene kérnie Ausztriától, hogy a közös piaci tagsággal együttjáró bizton-sági kötelezettségeket teljesíti.” Ezen a megállapításon a tekintélyes angol gazdasági szaklap nem megy túl. Nemzetközi szinten azonban most először vetették fel, hogy Ausztria csatlakozása netán kényszerűen korlátozhatja az osztrák-magyar határ jelenlegi nyitottságát.

G. E.

Társadalmi segítségére várva

Az autizmus és hazai holdudvara

Budapest filmszlágere a nemrégiben Oscar-díjával jutalmazott *Esőember*, s benne csodálatos alakításával *Dustin Hoffmann*. Egy autistát játszik, s legtöbbünknek jószerevével ez volt az első találkozása a szóval, s mindazzal, amit az öntörvénnyűnek fordítható kifejezés jelent. A szinkron szakértője, dr. Balázs Anna, a Gyógynevelési Főiskola pszichiátere, az autizmussal foglalkozó csoport vezetője. Megnyugtató: nemcsak mi, laikusok vagyunk tudatlanok, sok orvos sem tudja, mit is takar e tünetcsoport, sőt az egyetemen sem foglalkoznak megfelelően az autizmussal. Maga a kutatócsoport is csupán másfél éve alakult. A témával már régóta foglalkozó Balázs doktoronő egyik diákcsoportjában találkozott néhány hallgató érdeklődése e problémával, s azóta angolai anyagok segítségével kidolgozták programjukat is. Megvolt azért a személyes indíttatás: egyikőjük gyereke szintén ebben a sajátos állapotban szenved.

De mi is az autizmus? A szociális kapcsolatleremtés, a beszéd és a fantázia fogyatékosága, mely az agyi működés súlyos, egész életen át tartó rendellenessége. Régebben a skizofrenia korai formájának tartották, ám ez a felvetés mára megdőlt, miként az a nézet is tévedésnek bizonyult, hogy a szülők személyisége, netán az anyagyermek kapcsolat zavara okozza. A mai felfogás szerint feltehetőleg örökletes, illetve az agyat ért károsító hatások játszanak szerepet kialakulásában, bár azt a legkritikább esetben lehet megmondani, hogy az egyes embereknek mitől van autizmusa. A genetikai eredetet az bizonyítja, hogy ez az állapot *egyedülálló* ikreknél sokkal gyakoribb, mint a kétperájúknél, hogy az autisták családjában egyes fejlődési rendellenességek, furcsa személyiségjegyek jóval gyakoribbak, s hogy az autizmus gyakran jár együtt bizonyos szellemi-tesztifogyatékoságokkal. Az okok felderítésére talán *générképek* és részletes családvizsgálatok kellene tervezni és remélhető, hogy a rohamosan bővülő nemzetközi kutatás ezt meg is teszi.

A filmben is ábrázolt különleges képességek egyébként legalább olyan ritkák, mint az egészséges emberek között. Egyes mechanikus, memóriára alapozott tevékenységekben, mint például a fejszámolás, azonban több autista valóban kitűnhet, bár e képességeket már nem tudják önállóan fel-

használni. A film csúcspontja, amikor az autista Raymond a homlokával megéri az öcsét, kissé teatrális ugyan, de elképzelhető, hiszen az autisták rátanulhatnak egy kapcsolatra, bár e mozzulat hitelességét a film nemigen támasztotta alá.

Balázs Anna és munkatársa, Prekop Csilla mindamellát hangsúlyozza, hogy az autizmus nem betegség, hanem állapot, habár ebből az állapotból ritka a kiút. Száz autista gyerekből öt-tíz válik önálló életre képes felnőtté, huszonöt-harminc jelentős fejlődésen megy át, de mindvégig támaszra, ellenőrzésre szorul, a többiek pedig súlyosan fogyatékosak maradnak.

Az ok, amiért mindmáig keveset tudunk erről a létformáról, talán az lehet, hogy ritka az olyan egyén, aki modellszerűen mutatja a tüneteket, és akit a szakemberek már korábban is az autista szóval jelöltek. A többiekre régebben különféle más diagnózist állapítottak meg. Ugyancsak hátráltató körülmény gyermekpszichológiai helyzetünk elhanyagoltsága. Hiszen a szakemberek véleménye szerint a magyar gyermekek tíz százaléka szoruló a léte során valamikor pszichológiai segítségre, de ezt csak töredékük kapja meg, így az autista esetek mellett sok más, gyako-

ri zavarban szenvedő gyerek is segítség nélkül marad. Ma csak becsülni lehet éppen ezért a magyar autisták számát. Külföldi adatokból becsülve, tizenhatezren lehetnek, s közülük kétezer tíz év alatti. Ha a felnőttek között nézzük ezt az arányt, akkor még nehezebb a helyzet, hiszen például senki sem tudja megmondani: szonyokra lehetne alkalmazni, ezáltal mód nyílna hazai szakemberek betanítására is. Ez elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy az autista gyerekek megfelelő ellátása később az egész lakosság rászoruló részére kiterjeszhető legyen. Jelenleg hét gyerek élvezi a korszerű gondoskodást, de ha a pénz így fogy, jövőre bizonytalanná

válk a kis csapat fenntartása. Európai viszonyok között nem tűnne lehetetlennek, hogy a különböző kerületekből jött csopottségre jutó fenntartási költségekhez — a fontos cél érdekében — a lakóhelyük szerinti tanácsok járulnának hozzá. Nálunk erre jogszabály kellene, az pedig nincs.

A kutatócsoport vezetője most egy, évek óta üresen álló óvodát nézett ki a József Attila lakótelepen, mely egyre rosszabb állapotban van, s a rakárnak használt épületbe többször már be is törtek. Kérését a helyi tanács ennek ellenére visszautasította. A pszichiáterek most társadalmi összefogásban bíznak, akár a TDDSZ és a KISZ támogatását megszerezve, aláírásgyűjtést terveznek, s kérésrel fordulnak a környék lakosságához: talán nyomást gyakorolhat a hatóságra. E harcban a kutatók minden segítségét szívesen fogadják.

Az iskolás korú, enyhébb fokú autista gyerekek esetében az úgynevezett kettős beiskolázással próbálkoznak. Az ilyen gyereket normális általános iskolába íratják be, de kisegítő iskolában tanul. Ezzel megmenekül a normál iskola tömegétől és stressztől, ugyanakkor — ha képes rá — a rendes tananyagból is vizsgázhat. Sajnos, ma még kevés iskola vállalja az ezzel járó nehézségeket.

Közben megalakult az autista szülők egyesülete, mely minden hónap első szombatján találkozik a Gorkij fasori református templom lelkészi hivatalában. Van már egy autista alapítvány is, melyet a Művelődési Minisztérium 900 ezer forinttal támogat (hogy az egészségügyi tárca miért nem, ki tudja?) 10–150 ezer forinttal pedig különböző cégek szálltak be, mint például a Transelektro. A szükségeshez képest ma még sajnos szimbolikusnak tekinthető pénzüsséget a Magyar Külkereskedelmi Bank kezeli, a számlaszám: MKB 20388900–7038. Balázs Annának társadalmi mozgalom kibontakozásában reménykednek, iskolákat, napközi otthonokat képzelnék el, s az arra alkalmas felnőtt autisták munkára való előkészítését, sorsuk nyomon követését és olyan intézményeket, melyek a jelenleginél sokkal jobb körülményeket biztosíthatnak e fogyatékosak számára. Ez — feltehetően helyesen, úgy vélik — össztársadalmi feladat.

— Ezzel együtt még örülhetünk, bár a bérleti díjra az a pénz megy el, amit a Művelődési Minisztérium az óvoda kiserleti költségeire adott. Hogy ez a különleges óvoda mire kellene? Egy módszertani kísérlet végrehajtására, ahol külföldi eljárásokat itthoni vi-

— Számunkra az a legnagyobb csalódás, hogy Magyarországon nem alakult ki a részvénytársaság — fűzi hozzá Imre István és Remény Zoltán, a társasággá való alakulás egyik szakértője. Ha pedig nincs fogalom, a részvényeknek nincs árfolyamuk és árfolyamnyereség hiján a részvénytársaságok a magasabb osztaléktól várják el befektetésük megtérülését. S bár annak igazolására, hogy a nyugati cégek sem fizetnek (a részvények árfolyamára vitelve) 2–5 százaléknál magasabb osztalékot, Imre István egy múlt heti nyugatnémet napilapot vesz elő; de mégis hozzátesszi: a Skála-Coop 12 százalék osztalékot fizetett tervezi most is. (A német újság szerint a BMW 2,4; a Mercedes 2,2; a Triumph 4,4 százalékot fizet.)

— Majdnem abszurd az a rendszer, ahogyan a külföldiek részvényeket szerezhetnek nálunk. Hiszen külföldi csak névre szóló részvényeket vásárolhat, s ezeknek mind a megvásárlása, mind az eladása körülmenyes — sorolja a gyakorlati

gondokat a Skála vezetője. Való igaz, a belföldiek is a bemu-tatóra szóló értékpapirokat részesítik előnyben. Nem megoldott a kisérvényesek közreműködése, sem a döntéshozatalban, s egyáltalán a közgyűléseken. Valószínűleg át kellene venni az amerikai gyakorlatot egy közös „szószóló” (proxy) megválasztásával... S minden társaság közös gondolja, hogy szinte tarthatatlan a közgyűlések március 31-i határideje. (Ezt egyébként kiválólóként is tapasztalhattuk, hogy amikor a három nagy kereskedelmi bank tartotta a közgyűlést, szinte megállt az élet a vállalatoknál.) S nem lehet elégszer ismételni, hogy amíg nem korszerűsödik alapvetően a magyar számviteli rendszer, addig a mérlegek alig használhatók egy nemzetközi összehasonlításra törekvő részvénytársaság számolásánál. Egyes fogalmak — mint például az alapjuttatás — nemzetközileg alig értelmezhetőek. Más nélkülözhetetlen adatokat pedig nem tartalmaz a mérleg.

— Természetes, hogy a 15 éves gazdálkodási múlt után, egy cégen belül kialakulnak a hagyományok, és egy ilyen jelentős átalakulás, nemegyszer összeütközéseket hoz, a különböző szintű Skála-érdekeltségek között — mondta Imre István. — Tulajdonosaink, azaz a szövetkezetek egyértelműen jól jártak, amikor kimondták az átalakítást, hiszen például az, aki valamikor 500 ezer forinttal járult hozzá a Skála alapításához, most körülbelül 2 millió forint értékű részvényt kapott. (Más kérdés, hogy a részvénytársaság már említett fogyatékosága miatt, ennek eladása ugyancsak nehézkes lenne.) A Skála csoporton belül a vezérigazgató szerint a részvénytársasági élet egyik fontos jellemzője, hogy a tulajdonosok képviselőiben az *Igazságosság* sokkal több kérdésre kíván bele-szólni, mint tette az a hajdani vállalati központ. Ehhez alighanem hozzá kell majd szokniuk a leányvállalatoknak, illetve más Skála-szervezetek vezetőinek is.

A részvénytársasággá alakulás nem hagyja érintetlenül a vállalati központot sem — tudtuk meg. — Mindenki arra vár, hogy ez a központ a korábbinál lényegesen kisebb lesz. De ez nem azt jelenti — szögezi le Imre István, hogy mindenütt egyformán kell végrehajtani, valamilyen „normatív” létszám-csökkentést, hanem azt, hogy mindenkinek számot kell adnia a tevékenysége hasznáról...

Eller Erzsébet

Miért nincs részvénytársaság?

A Skála-Coop tapasztalatai — Készül az átalakulási törvény

A Skála-Coop egyike volt a tavaly elsőként részvénytársasággá átalakult vállalatoknak. Ehhez a lépéshez az is lökést adott — mondja dr. Imre István elnök-vezérigazgató —, hogy rádöbbenek, a közös vállalat csak ideiglenes tökéltársítás, amelyből a tagok bármikor kikérhetik, nemcsak a befizetett részesedéseiket, hanem a cégben felhalmozott vagyongyarapodást is. Egy-két szövetkezet kilépése nem rendítené meg a Skála alapjait, de ha többen élne ez, az már gondokat okozna...

Egyik-másik tagszövetkezet még mindig nincs tisztában a részvénytársaság fogalmával. Ezt kitűnően példázza a következő levélrészlet: „... Kérjük, hogy a Skála-Coopban lejegyzett 704 darab, egyenként tízezer forint névértékű részvény ellenértékét... számú betétszámlánkra átutalni szíveskedjenek...”

Nem az az érdekes, kiről van szó, hanem a jelenség. Mert Magyarországon ma még sokan nem tudják, hogy a részvények ellenértékét nem követelhetik a társaságtól. Kérhetik viszont a „letéti szerződés” felbontását, magyarul magukat a részvényeket és azután ezeket el is adhatják... Ha van kinek!

Magas osztalék

— Számunkra az a legnagyobb csalódás, hogy Magyarországon nem alakult ki a részvénytársaság — fűzi hozzá Imre István és Remény Zoltán, a társasággá való alakulás egyik szakértője. Ha pedig nincs fogalom, a részvényeknek nincs árfolyamuk és árfolyamnyereség hiján a részvénytársaságok a magasabb osztaléktól várják el befektetésük megtérülését. S bár annak igazolására, hogy a nyugati cégek sem fizetnek (a részvények árfolyamára vitelve) 2–5 százaléknál magasabb osztalékot, Imre István egy múlt heti nyugatnémet napilapot vesz elő; de mégis hozzátesszi: a Skála-Coop 12 százalék osztalékot fizetett tervezi most is. (A német újság szerint a BMW 2,4; a Mercedes 2,2; a Triumph 4,4 százalékot fizet.)

— Majdnem abszurd az a rendszer, ahogyan a külföldiek részvényeket szerezhetnek nálunk. Hiszen külföldi csak névre szóló részvényeket vásárolhat, s ezeknek mind a megvásárlása, mind az eladása körülmenyes — sorolja a gyakorlati

gondokat a Skála vezetője. Való igaz, a belföldiek is a bemu-tatóra szóló értékpapirokat részesítik előnyben.

Nem megoldott a kisérvényesek közreműködése, sem a döntéshozatalban, s egyáltalán a közgyűléseken. Valószínűleg át kellene venni az amerikai gyakorlatot egy közös „szószóló” (proxy) megválasztásával... S minden társaság közös gondolja, hogy szinte tarthatatlan a közgyűlések március 31-i határideje. (Ezt egyébként kiválólóként is tapasztalhattuk, hogy amikor a három nagy kereskedelmi bank tartotta a közgyűlést, szinte megállt az élet a vállalatoknál.) S nem lehet elégszer ismételni, hogy amíg nem korszerűsödik alapvetően a magyar számviteli rendszer, addig a mérlegek alig használhatók egy nemzetközi összehasonlításra törekvő részvénytársaság számolásánál. Egyes fogalmak — mint például az alapjuttatás — nemzetközileg alig értelmezhetőek. Más nélkülözhetetlen adatokat pedig nem tartalmaz a mérleg.

Áru- vagy tőkekapcsolat?

— Nem a csőd elől menekülünk — tiltakozik kérdésemre a vezérigazgató —; amit, állítja, az is bizonyít, hogy egyetlen részvényt sem adtak el ár alatt, és egyetlen fillér adósságot sem részvényesítettek. Mi volt tehát az átalakulás célja? Alapvetően az a felismerés, hogy az árukapcsolatok helyett a tőkekapcsolatok váltak meghatározóvá, és a 200 tag csak egy dologban egységes: minél több osztalékot, és minél több vagyongyarapodást vár.

Az 1970-es évek elején jórészt szövetkezetek hozták létre a közös vállalatot. Bár a cég sikeres volt, a tulajdonosok ké-sőbb a saját tőkéjükből mégsem gyarapították a közös vagyont. Mindenki megvoltak a maga személyes igényei, „elvárá-

Skála Rt. közgyűlés

„Egyetlen részvényt sem adtak el árfolyam alatt, és egyetlen fillér adósságot sem részvényesítettek” — mondja dr. Imre István, a Skála-Coop vezérigazgatója

Fotó: Grnák László

A Skála-Coop azért alakult részvénytársasággá, mert ha a hivatalos ígéret teljesül, s gazdaságunk stabilizálódik — mint dr. Imre István elnök-vezérigazgató fogalmazott: „kimászik a bajból” — akkor a vállalkozásnak ez adja a legnagyobb mozgásteret — hangzott el tegnap a Skála-Coop Rt. közgyűlésén.

A tavalyi év jellemzésében Imre István szerint fő helyre kívánkozik, hogy az ötvenes évek óta először „sikerült” a lakosság fogyasztását csökkenteni. A többségben kereskedelmi foglalkozó Skála-csoportnak az átlagnál mégis kisebb mértékben esett vissza az árbevétele — igaz, ma még Magyarországon alig lehet korrek összehasonlító adatokhoz jutni. Mindenesetre a Skála csökkenteni tudta a vagyonhoz mért adósságát, és meg tudták őrizni az általuk kibocsátott értékpapírok értékállóságát — olyan időszakban, amikor bankrészvények gyakran a névérték kilencven százalékán cseréltek gazdát.

Az elnök-vezérigazgató szerint a cég részvényeinek valós értéke 130-150 százalék, de hogy tisztább

képet kapjanak, külföldi szakértőket is be akarnak vonni a vizsgálódásba. Megemlítette, hogy például a Kinizsi utcai épületük könyv szerinti értéke 21 millió forint, de szerinte ez valószínűleg százmillió nagyságrendet képvisel. Közülük megduplázták tőkés exportjukat, de tőkéjüket a termelő szférába is csoportosították: szertintük a gazdaság egyensúlyi helyzetét csak a kínálat fokozása hozhatja meg.

A közgyűlésen a sikertelen vállalkozásokról is szó esett: a Cooper leányvállalatot felszámolták, az Agro-Skálánál még az 1985–86-os Zöldért-veszteségek is most kerültek elő, a Halasi Kötőtáru-gyár veszteséges, a Bács-Coop és az Észak-Szöveker esetében a megszűnés gondolatával foglalkoznak. A felszámoláshoz nem kívánunk állami támogatást, a tartozást is maguk kívánják visszafizetni, s a cég jövődelmezőségét döntően befolyásoló szakembereknek — nem kötelező jelleggel — 15-20 százalékos béremelést ígérnek.

A közgyűlés elfogadta a tavalyi évről szóló beszámolót, a mérleg-ről és osztalékról szóló elveket, s az ideit tervekét.

E. M. Z.

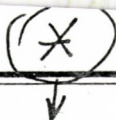
Ön is segíthet!

1. Közömbösen viselkedik.
2. Nem játszik gyerekekkel, csak ha felnőtt erőteli és segíti.
3. Egyoldalú kapcsolat, a válasza nem figyel.
4. Felölti kezével jelti szűkségét.
5. Szakadatlanul ugyanarról a témáról beszél.
6. Papagájszerűen utánozza a beszédet.
7. Bizarr viselkedés, pl. repedés kézmozgás.
8. Indokolatlan nevetés, kuncogás, sírás.
9. Tárgyakat fogdossa, pörgeti.
10. Nem, vagy ritkán néz mások szemébe.
11. Változások ellen tiltakozik.
12. Fantáziadús szerepjáték hiánya.
13. Egyes dolgokat nagyon jól, gyorsan csinálhat, de nem olyan, amihez szociális érzék kell.

használni. A film csúcspontja, amikor az autista Raymond a homlokával megéri az öcsét, kissé teatrális ugyan, de elképzelhető, hiszen az autisták rátanulhatnak egy kapcsolatra, bár e mozzulat hitelességét a film nemigen támasztotta alá.

Balázs Anna és munkatársa, Prekop Csilla mindamellát hangsúlyozza, hogy az autizmus nem betegség, hanem állapot, habár ebből az állapotból ritka a kiút. Száz autista gyerekből öt-tíz válik önálló életre képes felnőtté, huszonöt-harminc jelentős fejlődésen megy át, de mindvégig támaszra, ellenőrzésre szorul, a többiek pedig súlyosan fogyatékosak maradnak.

Az ok, amiért mindmáig keveset tudunk erről a létformáról, talán az lehet, hogy ritka az olyan egyén, aki modellszerűen mutatja a tüneteket, és akit a szakemberek már korábban is az autista szóval jelöltek. A többiekre régebben különféle más diagnózist állapítottak meg. Ugyancsak hátráltató körülmény gyermekpszichológiai helyzetünk elhanyagoltsága. Hiszen a szakemberek véleménye szerint a magyar gyermekek tíz százaléka szoruló a léte során valamikor pszichológiai segítségre, de ezt csak töredékük kapja meg, így az autista esetek mellett sok más, gyako-

89. ~~11~~. 27.

HÓDÍTANAK A GENERIKUS KÉSZÍTMÉNYEK AZ USA GYÓGYSZERPIACÁN

A HKS piackutató intézet tanulmánya szerint a generikus készítmények mind nagyobb részesedésre tesznek szert az Egyesült Államok gyógyszerpiacán. Generikusnak nevezik azokat a medicinákat, amelyeket a szabadalmi védettség lejárta után, az eredetivel azonos összetételben bármely gyógyszergyár vagy laboratórium gyárthat. Az így készült és forgalmazott gyógyszereket nem szabad az eredeti márkanéven piacra dobni. A szabadalom lejárta után egy-egy gyógyszerfajtából általában az eredeti, valamint a generikus készítményeket is be lehet szerezni egymással párhuzamosan. Az elnevezésen kívül az eredeti és a generikus gyógyszer között a különbség a készítmény ára: a generikus gyógyszerek ára általában 30-70 százalékkal alacsonyabb, mint a márkásaké, noha az eredetivel azonos minőségben és összetételben készülnek.

Amikor egy-egy gyógyszer szabadalmi védettsége lejár, az amerikai gyógyszergyárak azonnal megjelennek a piacon a generikus változattal. Az orvosok is mind gyakrabban írják fel receptre a generikus gyógyszereket, a betegbiztosító intézetek pedig időről időre közzéteszik, hogy milyen generikus gyógyszerekre adnak teljes térítést. Érthető módon a biztosítók abban érdekeltek, hogy a betegek a generikus gyógyszereket vegyék meg, s a térítési rendszer változása miatt azonos a gyógyszervásárlók érdekeltsége is. Az elmúlt évben az amerikai gyógyszerpiacán 400 millió receptet váltottak ki generikus gyógyszerre, ez mintegy 30 százaléka az országban felírt recepteknek.

A generikus gyógyszerek gyártásával foglalkozó cégek 1988-ban 3,4 milliárd dollár bevételre tettek szert. A három legnagyobb generikus gyógyszert előállító cég, a Rugby Laboratories, az Orlove Group, valamint a Schein Pharmaceutical család vállalat, tehát nem részvénytársaság formájában működik. Az iparág két legnagyobb részvénytársasága a Bolar és a Squibb. Érdemes megjegyezni, hogy újabban a „márkás”, jó nevű gyógyszergyárak – a Bristol-Myers, a Warner-Lambert, az American Home Products stb. – már maguk is készíté-
nek generikus gyógyszereket: sok esetben éppen a versenytársak korábbi, védelmet már nem élvező termékeit „kop-pintják le”.

1983 óta az Egyesült Államokban megkétszereződött a generikus gyógyszerkészítmények forgalma. Míután az országban ez idő alatt a gyógyszerforgasztás lényegében nem emelkedett, a generikus készítmények piaci részaránya a márkás termékek rovására növekedett és növekszik. Az alacsony ár miatt a gyártók profitja természetesen alacsonyabb, mint amekkora nyereségre a szabadalmi védettséget még élvező termékek előállítói tesznek szert.

A piacra kerülő új gyógyszerek bevezetését több éves hatósági vizsgálat, majd jóváhagyás előzi meg, a generikus készítmények forgalmazásához viszont nincs szükség hatósági vizsgálatokra, a gyártónak csupán azt kell deklarálnia, hogy a készítmény összetétele azonos az eredetivel. Így a generikus gyógyszerek gyártóit gyakorlatilag nem terhelik a kutatás és a fejlesztés magas költségei, a szabadalom lejárta után ők már „készen” kapják a gyógyszert.

Egy-egy sikeres márkás készítmény szabadalmi oltalmának megszűnése után a gyártók elárasztják a piacot a generikus termékekkel. 1993-ban az előrejelzések szerint e készítmények amerikai piaca már el fogja érni a 9 milliárd dollárt. A szakértők véleménye szerint a forgalom jelentős növekedése azzal magyarázható, hogy 1993-ig 24 olyan eredeti gyógyszerkészítmény szabadalmi védettsége szűnik meg az USA-ban, amelyekből kiemelkedően sok fogy. 1993-ban az eredeti készítmények gyártói 2 milliárd dollár bevételtől esnek majd el a 24 gyógyszer generikus változatainak megjelenése miatt.